

ERITYISASUMISNEUVONTA ASUNNOTTOMIEN NUORTEN TUKIJANA

Sakari Kainulainen: *dosentti, asiantuntija, Diakonia-ammattikorkeakoulu*

Reija Paananen: *dosentti, projektipäällikkö, Diakonia-ammattikorkeakoulu*

Seija Petman: *sairaanhoitaja (YAMK), nuorten erityisasumisneuvoja, Turun Seudun Nuorisoasunnot ry*

sakari.kainulainen@diak.fi; reija.paananen@diak.fi; seija@kuuterneito.fi

Janus

Janus vol. 31 (3) 2023, 290–312

Tiivistelmä

Asunnottomista noin joka viides on nuori henkilö. Turun Seudun Nuorisoasunnot ry käynnisti 2019 jalkautuvan nuorten erityisasumisneuvonnan, jossa uudella mallilla pyrittiin kohdentamaan asumisen tuki oikea-aikaisesti ja tarvelähtöisesti. Tarvelähtöisyyttä vahvistettiin hyödyntämällä 3X10D-elämäntilannemittaria ja itse laadittua asumistilanteen selvitystä. Erityisasumisneuvontaa tarjottiin kasvokkaisissa tapaamisissa, puhelimitse tai videopuheluihin, tekstiviestein sekä sähköpostitse. Nuoret (N=123) kokivat tarvitsevansa tukea Kelan taloudellisissa tuissa ja niiden hakemisessa asunnon haun ohella. Tukea kaivattiin myös tulevaisuuden suunnitteluun, mielenterveyteen ja viranomaisten kanssa asioimiseen sekä tavanomaisiin arjessa onnistumisen taitoihin. Asuminen onnistui suurimmalla osalla, kuudella kymmenestä, erityisasumisneuvontaan tulleilla nuorilla. Nuorten erityisasumisneuvontaan tarvitaan lähtökohdaksi kokonaisvaltaista elämäntilanteen ja hyvinvoinnin kartoitusta. Nuoria tukivat ammattilaisten verkostoyhteistyö ja nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen.

JOHDANTO

Asunnottomien määrä on ollut laskusuunnassa viimeisten vuosikymmenien aikana. Kun 1980-luvun lopussa asunnottomia oli noin 17 tuhatta, niin 2000-luvun alussa määrä aleni noin seitsemään tuhanteen. 2020-luvun alkuun mennessä määrä on laskenut noin 4500 asunnottomaan. (ARA 2020.) Asunnottomuuden väheneminen ei ole tapahtunut itsestään. Suomessa on tehty systemaattista ohjelmallista työtä asunnottomuuden vähentämiseksi kahdessa Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa (Paavo I ja II). Ohjelmien avulla on kyetty vähentämään asunnottomuutta tilanteessa, jossa asunnottomuus on ollut Euroopan unionin alueella ennemminkin kasvamassa

kuin vähenemässä. Ohjelmien kansainvälisen arvioinnin tukemana Paavo-ohjelmia seuranneessa AUNE-ohjelmassa pääpaino siirrettiin asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. AUNE-ohjelmassa tunnistettiin erityisen asunnottomuusriskin alaisia väestöryhmiä ja toimintaa toteutettiin muun muassa verkostoyhteistyönä riskiryhmien tukemiseksi paikallisella tasolla. Nuorisoasuntoliitto vastasi tuolloin nuorten asunnottomien kehittämistyöstä ja rakensi yhteistyötä erityisesti Ohjaamoiden kanssa. (Pitkänen ym. 2019; Karppinen 2020.)

Ohjelmien taustalla on ollut vahvasti Asunto ensin -periaate. Tämän ajatuksen (Nimi ovesa 2007) mukaisesti ”sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaiseminen ei ole edellytyksenä asu-

misen järjestämiselle, vaan asunto on edellytys, joka mahdollistaa myös asunnottomana olleen henkilön muiden ongelmien ratkaisemisen”. Suomalainen periaate on muotoutunut omanlaisekseen ja ilman tietoista kytköstä amerikkalaiseen *Housing first* -ajatteluun. Tämän vuoksi asunnottomuuden vähentämisajattelussa Suomessa on otettu huomioon myös resurssit ja mahdollisimman laaja vaikuttavuus ja se eroaa yhdysvaltalaisesta periaatteesta selvästi. (Kaakinen 2013; Kettunen 2013.)

Asunnottomuus on kuitenkin edelleen tuhansien ihmisten arkea. Asunnottomista noin joka viides on nykyisin alle 25-vuotias nuori (ARA 2022), joka asuu ulkona, erilaisissa tilapäissuojissa ja yömajoissa, tuttavien ja sukulaisten luona tai laitoksessa asunnon puutteen vuoksi (vrt. Tilastokeskus 2023). Nuoret muodostavat asunnottomien ryhmässä osin oman erityisryhmänsä, jolla on asumiseen liittyen muista poikkeavia syitä ja tarpeita. Nuorisoasuntoliiton kuntiin kohdistuneen selvityksen mukaan (Mäki 2019) nuorten asunnottomuuteen johtavia tekijöitä ovat useimmiten päihdeongelmat, puutteelliset asumisen taidot, mielenterveysongelmat sekä taitamattomuus taloudenhallinnassa. Perusongelmat ovat kuitenkin iästä riippumatta samankaltaisia, kuten tulee esiin Sunikan (2016) pääasiassa aikuisten asunnottomuuspolkuja analysoineessa tutkimuksessa. Toistuvat päihdeongelmat, somaattiset ja psyykkiset sairaudet, käytöshäiriöt sekä heikko taloudellinen tilanne, velkaantuminen ja vaikeudet talouden hallinnassa ovat myös aikuisten asunnottomien ongelmia.

Erityisesti nuoria auttamaan pyrkivien tukimuotojen tulisi täyttää kolme ehtoa: 1) tuen tulee tavoittaa asunnottomat, 2) asunnottomien on motivoituttava tuen vastaanottamiseen ja 3) tuki on vaikuttavaa (Viitanen 2015; Thompson ym. 2010; Brown & Wilderson 2010; Bender ym. 2007). Nuorten asunnottomuusjaksot jäävätkin tulosten mukaan (Mäki 2019) lyhyiksi silloin, kun nuori on motivoitunut selvittämään tilannettaan ja ottamaan vastaan apua, kun nuoren luottotiedot ovat kunnossa eikä asumishäiriömerkintöjä ole, tai kun nuori hakeutuu ajoissa avun piiriin. Asunnottomuusjaksoja taas pitkittävät nuoren päihdeongelma, vuokratavat ja luottotietojen puute, ongelmien kasautuminen, haluttomuus tai kyvyttömyys omien ongelmien kohtaamiseen ja hoitamiseen, nuoren tavoittamisen ongelmat tai sitoutumattomuus tarjolla olevaan tukeen. Nuorten kanssa työtä tekevät sosiaalityöntekijät (Sosiaalinen tekijä -blogi 2018) ovat nostaneet esiin myös vaikeudet siitä, että sosiaalityöltä puuttuu keinoja auttaa ja asunnottomuuden torjuntaan ei käytetä olemassa olevia keinoja, jolloin tuen puute ja asunnottomuus syrjäyttävät nuoria yhteiskunnasta.

Asunnon löytymistä voivat vaikeuttaa myös nuoresta riippumattomat seikat, kuten tarjolla olevien sopivien asuntojen puute ja palvelujärjestelmän jähmeys ja erilaiset hankaluudet verkostoissa ja tiedonkulussa. Osalla nuorista asunnottomuuden ehkäiseminen tai päätyminen edellyttää siis yksilöllistä asumisen tukemista ja tarjolla olevan tuen hahmottamista. Nuoret asunnottomat ovat usein yksilöllisen tuen näkökulmasta haastava ryhmä.

Nykyisen Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelman AUNE-ohjelman mukaisen asumisneuvonnan ja asumissosiaalisen työn (ks. Karppinen 2020) taustalla on kehittämistyö 1980-luvun lopulta aikuissosiaalityön asumisneuvonnan ja 1990-luvun alusta alkaen sosiaalisen isännöinnin käsitteen viitekehyksissä. 2000-luvun taitteessa sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan toimintaa oli noin 20 kunnassa (Backlund 2004). Tämän jälkeen asumisneuvonnan ohjaus ja kehittäminen on määritetty Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) koordinoitavaksi. Ympäristöministeriö ja ARA perustivat vuonna 2009 ARA:n johtaman valtakunnallisen asumisneuvontafoorumin, jonka tehtävänä on edistää yhteisiä menettelytapoja ja kehittää uusia toimintamalleja. Asumisneuvonta on laajentunut ja syventynyt ainoastaan asumisen ja talouden ongelmien näkökulmista näkemään myös syitä näiden ongelmien taustalla. Asumisneuvonta onkin nykyisin laajalti asumisen turvaamiseen tähtäävää ennaltaehkäisevää työtä, ongelmien ratkaisua ja opastamista asumiseen liittyen ja sitä sovelletaan myös erityisryhmien, esimerkiksi syrjäytyvien nuorten, tarpeisiin. (Ympäristöministeriö 2021.)

Asumisneuvonnalla ei ole säädöspohjaa, mistä johtuen sen sisältö ja toteutustapa vaihtelevat suuresti kunnittain. Selkeä kokonaiskuva asumisneuvonnan saatavuudesta tai sen organisoinnista on näin toistaiseksi puuttunut. ARA ja eri toimijat ovat keränneet seurantatietoja asumisneuvonnan toteutuksesta avustusta saaneilta toimijoilta, mutta vain avustuskauden ajalta, joten tiedot eivät ole kattavia eikä niitä ole analysoitu systemaattisesti. (Oosi ym. 2019.)

Asumisneuvonta rakentuu monialaisen, verkostomaisen tuen varaan liittäen erityisesti asunto- ja sosiaalisektorin työmuotoja yhteen asumisen turvaamiseksi. Neuvontaa toteutetaan varsin laajasti eri puolilla Suomea ja neuvonta on organisoitunut eri paikkakunnilla edelleen hyvin eri tavoin. Asumisneuvojien työnkuvat vaihtelevat ja heidän asemansa palvelujärjestelmässä on vielä selkiintymätön. Asumisneuvonnalla on kuitenkin arvioitu olevan selkeää taloudellista ja inhimillistä hyötyä käyttäjille ja muille osapuolille. Hyötyjen osoittaminen on kuitenkin vaikeaa johtuen esimerkiksi systemaattisen seurannan ja vaikutuksien dokumentoinnin puutteista. (Oosi ym. 2019.)

Huolimatta viime vuosikymmenen hyvästä kehityksestä asunnottomuuden vähentämiseksi ollaan tilanteessa, jossa nuoria asuu edelleen kadulla tai kaverien nurkissa. Haastavassa tilanteessa voi helposti pudota erilaisten viimeisijainten tukijärjestelmien väliin (Määttä 2012). Jostain syystä tarjottu tuki ei tavoita tai motivoi nuoria eikä tiedetä, millaiset tukitoimet ovat vaikuttavia kaikkein haasteellisimmassa tilanteessa oleville nuorille. Tämän vuoksi on perusteltua kehittää systemaattisia toimintatapoja ja selvittää erilaisten toimien vaikutuksia nuorten asumistilanteeseen.

ERITYISASUMISNEUVONTA NUORTEN TILANTEITA RATKAISEMASSA

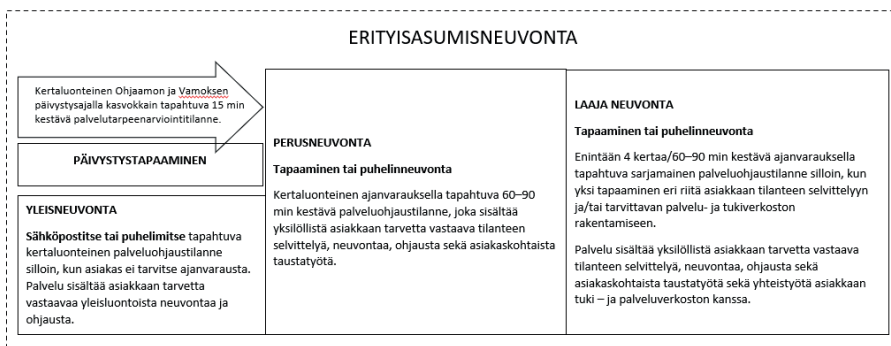
Turun Seudun Nuorisoasunnot ry havahtui vuonna 2018 Turun seudun 17–29-vuotiaiden erityistä tukea tarvitsevien nuorten hankalaan tilanteeseen. He olivat muita nuoria heikommassa asemassa taloudellisista, sosiaalisista tai

terveydellisistä syistä ja tarvitsivat vahvaa tukea itsenäistymiseen, asunnon-saantiin, asumisen onnistumiseen tai haasteellisen asumistilanteensa selvitte-lyyn.

Asumisneuvontaa nuorille -hanke (ANNU) käynnistyi maaliskuussa 2019. Työn tavoitteena oli jalkautuvan erityisasumisneuvonnan keinoin edistää erityisryhmien asumismahdollisuuksia ja valmiuksia elää itsenäisesti. Uudella mallilla pyrittiin kohdentamaan asumi-sen tuki oikea-aikaisesti ja tarvelähtöi-sesti.

Mallin mukaan nuorten erityisasu-misneuvoja tekee matalan kynnyksen asiakastyötä sekä julkisen että järjestö-sektorin toimitiloissa ajanvarauksella ja päivystystyönä. Erityisasumisneuvontaa tarjottiin kasvokkaisissa tapaamisissa, puhelimitse tai videopuheluihin, teksti-

viestein sekä sähköpostitse. Erityisasu-misneuvonta sisältää (Kuva 1) päivystys-tapaamiset, yleisneuvonnan sekä perus-, laajan- ja erityisneuvonnan. Palvelusta riippuen niihin sisältyy laaja-alainen asumistilanteen selvitys eli käytännössä asumishistorian, elämäntilanteen ja toi-mintakyvyn arviointi asumisen näkö-kulmasta. Lisäksi erityisasumisneuvonta sisältää tarveperusteista palveluohjausta sekä asiakaskohtaista tausta- ja ver-kostoyhteistyötä. Asumisneuvontaan ei kuulu asiakkaiden pitkäaikaistuki. Oleellista on, että nuoren tuen tarve tulee tunnistetuksi ja nuori osataan ohjata tarvitsemansa tuen ja palvelujen piiriin tai rakentaa nuoren tukiverkosto yhteistyössä nuoren ja palveluverkoston edustajien kanssa. Tässä artikkelissa kes-kitytään laajan ja perusneuvonnan sekä erityisasumisneuvonnan asiakkaisiin, koska vain heistä on kerätty laaja-alaista taustatietoa.

Kuva 1. Nuorille suunnatut erityisasumisneuvonnan palvelut.

Turun nuorten erityisasumisneuvonnassa hyödynnettiin 3X10D-elämäntilannemittaria osana alkuvaiheen elämäntilannekartoitusta erityisesti sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Mittaria hyödynnettiin paitsi puheeksioton välineenä, myös systemaattiseen seurantaan. 3X10D-elämäntilannemittari on kehitetty työvälineeksi erityisesti monialaiseen ja moniammatilliseen työhön. Se tuottaa numeraalisen arvion asiakkaan elämäntilanteesta, jolloin tilannetta voidaan seurata ja muutoksia havaita yksilö- ja ryhmätasolla. Mittari tavoittaa kymmenellä yleisellä kysymyksellä hyvinvoinnin keskeiset elämänalueet, jotka kattavat fyysisiä ja psyykkisiä voimavaroja ja kykyjä sekä sosiaalista tukea ja materiaalisia, arkea mahdollistavia tekijöitä. Mittari on asiakaskäytössä muun muassa Ohjaamoissa ja kouluterveydenhoitajien työssä sekä hankkeiden arvioinnissa. Sitä on myös hyödynnetty nuoria tukevassa zekki.fi-alustassa. (Kainulainen 2019; Paananen ym. 2021.)

Artikkelin tavoitteena on esimerkin kautta osoittaa, miten nuorten erityisasumisneuvontaa voidaan toteuttaa systemaattisesti, tietoon perustuen sekä miten toimintaa voidaan dokumentoida ja arvioida tuloksellisuuden ja vaikutusten osoittamiseksi. Koska aiempaa systemaattista tietoa erityistä tukea tarvitsevien nuorten asumisneuvonnan asiakaskunnasta ja työn vaikutuksista ei ole olemassa, asetamme työlemme seuraavat tutkimuskysymykset:

- Keitä ovat nuorten erityisasumisneuvonnan asiakkaat ja millainen elämäntilanne heillä on?

- Voidaanko systemaattisen alkutilanteen kartoituksen perusteella arvioida asumisen onnistumista?
- Keitä nuorten erityisasumisneuvonta erityisesti kykenee auttamaan asumisen onnistumisessa, ja keitä ovat nuoret, joita ei pystytä auttamaan?
- Antaako laaja-alainen elämäntilanteen kartoitus 3X10D-elämäntilannemittari mahdollisuuksia tunnistaa vahvaa rinnalla kulkevaa tukea tai mahdollista palveluverkoston rakentamista tarvitsevat nuoret?

ELÄMÄNTILANNETIEDON HYÖDYNTÄMINEN SYSTEMAATTISESSA TIEDONKERUUSSA

Yhtenä ANNU -hankkeen tavoitteena oli löytää asumisneuvontaan työkalu, joka auttaa koostamaan erityisasumisneuvonnassa kerättyä tietoa sekä kuvaamaan ja tunnistamaan asumisneuvonta-asiakkaan toimintakykyä sekä tuen tarvetta ja mahdollisia haasteita, jotka voivat vaikuttaa asunnonsaantiin ja/tai asumisen onnistumiseen. Lisäksi tavoitteena oli löytää työkalu, jota voidaan käyttää apuna määriteltäessä asumisneuvonnan asiakasprofiilia. Asiakasprofiilia käytettiin hankkeessa asumisen onnistumisen kannalta niin sanotun riskiasiakkaan määrittämisen ja tunnistamisen tukena. Asiakasprofiilin määrittäminen auttaa myös ymmärtämään asumisneuvonta-asiakkaiden palveluntarpeita ja tämä puolestaan ohjaa itse asumisneuvontapalvelun kehittämistä vastaamaan asiakkaiden todellisiin tarpeisiin. Lisäksi asiakasprofiilin määrittäminen todentaa, onko asumisneuvonta tavoittanut halutun kohderyhmän sekä

auttaa asumisneuvojaa määrittelemään asiakasrajapintoja yhdessä palveluverkoston kanssa. Hanke päätti pilotoida 3X10D-elämäntilannemittaria tällaisena työkaluna. Mittaria on käytetty ja käytetään erityyppisessä toiminnassa ja se tuottaa validia ja reliaabelia tietoa nuorten elämäntilanteista (Kainulainen & Juutinen 2017; Kainulainen & Paananen 2021).

Taulukossa 1 on kuvattu nuorten erityisasumisneuvonnan asiakasprosessi ja

siihen liittyvät systemaattiset dokumentaatiot. Nuorten erityisasumisneuvoja keskustelee ensimmäisen tapaamisen tai puhelinneuvonnan aikana nuoren kanssa syistä hakeutua asumisneuvontaan, asumishistoriasta sekä asunnon haakuun tai asumiseen liittyvistä erilaisista kysymyksistä. Tässä yhteydessä kuullaan nuoren oma näkemys tilanteestaan ja asumisen toiveistaan sekä pyritään arvioimaan asunnon saantiin vaikuttavat tekijät sekä mahdollisesti asumisen onnistumista uhkaavat tekijät.

Taulukko 1. Systemaattinen tiedonkeruu nuorten erityisasumisneuvonnan aikana.

Asiakasprosessi	Tapahtuma	Systemaattinen dokumentointi
Kontakti	Yhteydenotto puhelimitse, tekstiviestillä tai sähköpostilla.	Ajanvarauksen kirjaaminen.
Neuvonta	Tapaaminen tai videopuhelu yksin tai yhdessä tukihenkilö kanssa. Asiakkaan nykytilanteen jäsenitys, jonka pohjalta ohjauksen, neuvonnan ja tuen tarpeen määrittäminen.	ANNU - asumisneuvonnan haastattelulomake, ANNU - asumishistoriajana, 3X10D-elämäntilannemittari
	Tarvittavat yhteydenotot palveluverkostoon.	Lupa tietojenvaihtoon – lomake
	Sovittujen asioiden, ohjeistuksien ja palveluohjauksen kertaus suullisesti ja palautteet.	Suullinen palaute nuorelta ja asiakaspalautekysely (Webropol).
	Välitöntä reagoitua vaativissa tilanteissa yhteys heti kaupungin sosiaalitoimen päivystykseen tai muuhun viranomaiseen tai ammatilliseen yhteistyötahoon.	Yhteydenotot.
Jälkitoimet	Viikon sisällä tapaamisesta sovittujen yhteydenottojen hoitaminen, asumisneuvonta-yhteenvedon laatiminen ja lähettäminen nuorelle ja yhteistyötahoille.	Yhteydenotot ja sähköpostit.
	Kolmen kuukauden jälkeen tapaamisesta.	Sähköpostikysely: Mitä asumisellesi tänään kuuluu?

Asumisneuvontakäynnin lopussa nuorelle kerrotaan lyhyesti 3X10D-mittarista ja sen käytöstä asumisneuvonnan työkaluna. Tämän jälkeen nuorta pyydetään vastaamaan itsenäisesti kymmeneen eri elämän osa-alueetta koskevaan kysymykseen. Nuoren vastattua kysymyksiin asumisneuvoja ja nuori käyvät kyselyn läpi yhdessä keskustellen ja peilaten kysymyksiä ja vastauksia asumiseen. Samalla kootaan asumisneuvonnassa käsitellyt asiat yhdeksi koosteeksi.

Asumisneuvontakäynnin jälkeen asumisneuvoja tekee nuorelle kirjallisen yhteenvedon, joka sisältää asumisneuvonnassa käsitellyt pääasiat sekä nuoren kanssa laaditun jatkosuunnitelman. Tämä yhteenveto toimii nuorelle muistilistana käsitellyistä asioista sekä tehtävällistään tukemaan nuoren omatoimista asioiden hoitoa tai niiden hoitamista yhdessä muun tuki- ja palveluverkoston kanssa.

TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimusjoukko koostuu 150 nuoresta, jotka olivat asioineet nuorten erityisasumisneuvonnan kanssa maaliskuun 2019 ja maaliskuun 2021 välisenä aikana. 3X10D-elämäntilannemittaria tarjottiin täytettäväksi pääsääntöisesti kaikille asiakkaille ensimmäisen neuvontakerran yhteydessä. Muutaman nuoren kohdalla kysymyksiä tarkennettiin vastaamisvaiheessa nuoren pyynnöstä.

Osa nuorista ei halunnut täyttää kyselyä esimerkiksi bussiin kiirehtimisen vuoksi ja osa nuorista koki kyselyyn vastaamisen liian raskaaksi. Osalle kyselyä ei tarjottu, jos asiakkaan kunto oli

silmin nähden liian huono. Kyselyä ei myöskään käytetty verkostotapaamisissa niiden monikanavaisuudesta johtuen. Joissain tapauksissa mittaria unohdettiin tarjota asiakkaalle. Tällöin syynä oli yleensä tapaamisajan ylittyminen asiakkaan akuutin ja vaativan tilanteen takia. 3X10D-elämäntilannemittariin vastasi alkutilanteessa 123 nuorta. 28 nuorelta ei saatu heidän elämäntilannearviotaan, mutta muutoin heidän asiakkuutensa jatkui erityisasumisneuvonnassa.

Tutkimusaineistoa analysoitiin SPSS 27 -tilasto-ohjelmalla. Ryhmien välisiä eroja arvioitiin vertaamalla ryhmien välisiä keskiarvoja yksisuuntaisella varianssianalyysillä (Anova). Taustatekijöiden vaikutusta asumisen onnistumiseen arvioitiin tilastollisesti käyttäen logistista regressioanalyysia.

TULOKSET

Nuoret erityisasumisneuvonnan asiakkaat

Erityisasumisneuvonnan asiakkaat olivat hieman useammin miehiä (53 %) kuin naisia (46 %). Iältään nuoret olivat noin 22-vuotiaita. Miesten keski-ikä (22,7) oli hieman naisten keski-ikä (21,0) korkeampi. Kuusi nuorta kymmenestä oli työttömänä asiakkaaksi tullessaan. Seuraavaksi suurin ryhmä olivat opiskelijat (27 %). Nuorista hieman useampi kuin kymmenes oli työssä. Nuorista 85 prosenttia oli siviilisäädyltään naimattomia ja lapsia oli viidellä prosentilla asiakkaista. Joka kuudes nuori oli muuttanut muualta Suomeen (15 %).

Erityisasumisneuvonnan asiakkaista asunnottomia oli ollut 29 prosenttia.

Asunnottomista 16 prosenttia oli kriisimajoituksessa Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalolla, 79 prosenttia majaili sukulaisten tai kavereiden luona ja viisi prosenttia asui ulkona. Asiakkaista, joilla oli asunto (71 %), 45 prosenttia asui vanhempiensa luona, 43 prosentilla oli vuokra-asunto ja kahdeksan prosenttia asui alivuokralaissopimuksella.

Nuorten toimeentulo koostui useista eri lähteistä. Useimmin toimeentulona oli Kelan perustoimeentulotuki (45 %), asumistuki (35 %), työmarkkinatuki (29 %) tai sairaus-/kuntoutusrahatuki (25 %). Lisäksi 21 prosenttia nuorista oli saanut jossain määrin taloudellista tukea vanhemmiltaan. Nuorista luottotietonsa menettäneitä oli 41 prosenttia ja maksusuunnitelma oli tehtynä kaudella prosentilla. Luottotiedot menettäneistä velan kokonaisuus oli osittain tai kokonaan tiedossa vain joka toisella.

Nuorten asuminen oli ollut katkonaista. Viisi prosenttia oli saanut varoituksia ja 13 prosenttia ainakin yhden hädän asumishistoriansa aikana. Puolelle nuorista (48 %) asumishistorian aikana muuttoa oli kertynyt useampi kuin yksi, keskiarvon ollessa neljä muuttoa. Nuorilla oli asumisneuvontaan tullessa erilaisia voimassa olevia viranomaistahojen asiakkuuksia. Useimmin nuorilla oli asiakkuus työelämäpalveluihin, mukaan lukien Ohjaamo (69 %). Suhteellisen usein asiakkuus oli myös mielen-terveys-, terveys- ja päihdepalveluihin (59 %) sekä sosiaalitoimeen (29 %). Vajaa kolmannes (31 %) nuorista oli jonkun oppilaitoksen kirjoilla.

Mistä halutaan keskustella erityisasumisneuvojan kanssa?

Nuoret ohjautuvat erityisasuntoneuvojan pakeille työllistymistä edistäviä palveluista, järjestöjen, kaupungin toimijoiden, tai etsivän nuorisotyön kautta tai omaehtoisesti hakeutuen. Tarkasteltaessa tarkemmin tulosityitä, eli miksi nuori on ottanut yhteyttä asumisneuvojaan, nousee esille kolmenlaisia pääsyitä: oman elämän aloittaminen, asunnosta johtuvat syyt ja asumisen vaikeudet. Oman itsenäisen elämän aloittamisessa nuori haluaa muuttaa pois vanhempien luota (32 %), jolloin syinä ovat ristiriidat vanhempien kanssa (40 %) tai halu itsenäistymiseen (38 %). Asunnosta johtuvia tekijöitä ovat asunnon vaihto jostain pakottavasta syystä (30 %), jolloin syinä ovat vuokrasopimuksen päättymisen (18 %), terveydelliset syyt (13 %), vaikea alivuokralaisuhde (11 %), isomman asunnon tarve (11 %) tai halvemman asunnon tarve (9 %). Asumisen vaikeuksia ovat asunnottomuus (29 %), jolloin syinä ovat häätö ja vuokravelka (30 %), asunnon irtisanominen ajattelematta seurauksia (23 %) tai parisuhteen päättymisen (21 %).

Kaiken kaikkiaan nuoret nostavat keskusteluissa erityisasumisneuvojan kanssa esiin hyvin laajan kirjon erilaisia mieltä painavia asioita. Ymmärrettävästi päällimmäisenä ovat asumiseen liittyvät tekijät. Suuri osa nuorista kaipaa kuitenkin myös keskusteluapua ja konkreettista tukea erilaisiin toimeentulon kysymyksiin, tulevaisuuden suunnitteluun ja mielenterveyden kysymyksiin. Näitä teemoja nostaa useampi kuin joka toinen nuori. Samoin erilaiset jaksamisen ja elämänhallinnan kysymykset nousevat usein esiin kuten myös asu-

misessa onnistumiseen liittyvät seikat ja sosiaaliset suhteet. Asumisen kysymykset kiinnittyvät lukuisiin muihin elämän osa-alueisiin.

Millaisessa elämäntilanteessa nuoret haluavat tukea asunnon löytämiseen?

ANNUn erityisasumisneuvonnassa olevien nuorten yleinen elämään tyytyväisyys oli varsin matala (Taulukko 2). Erityisasumisneuvonnan nuoret ovat kaikkien elämänalueiden osalta tyytymättömpämpiä kuin nuoret aiemmassa tutkimuksessa, jossa oli valtaosaltaan muita kuin asunto-ongelmia omaavia nuoria. Erot ovat selvät. Ymmärrettävästi suurin ero liittyy asumiseen. Kun asumisoloihin tyytyväisyys on aiem-

massa nuorten aineistossa tasolla 7,9, niin erityisasumisneuvonnan asiakasnuorten tyytyväisyys on vain 4,5. Tyytymättömyys talouteen on molemmissa aineistoissa matalalla tasolla (6,3 vs. 4,8). Perheeseen tyytyväisyys on molemmissa aineistoissa muita elämänalueita korkeammalla tasolla (8,3 vs. 7,1). Perheiden lisäksi erityisasumisneuvonnan nuoret ovat suhteellisen tyytyväisiä (6,8) omien vahvuuksien kehittämiseen (esimerkiksi harrastamalla) ja omaan kykyyn voittaa elämässä eteen tulevia vaikeuksia, resilienssiin (6,8). Selkeimmin erityisasumisneuvonnan asiakkaat eroavat muista nuorista siinä, että elämää varjostavat tyytymättömyys asumisoloihin ja talouteen sekä elämään tyytyväisyyteen yleisemmin.

Taulukko 2. Erityisasumisneuvontaan tulevien nuorten tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin 3X10D-elämäntilannemittarilla mitattuna.

Elämänalue	Keskiarvo	N	Keskihajonta	0-5 (%)	6-7 (%)	8-10 (%)
Terveystila	6,52	123	2,348	31	32	37
Vaikeuksien voittaminen	6,76	123	2,14	29	30	42
Asuminen	4,48	123	2,965	63	17	20
Arjen pärjääminen	6,55	123	2,057	29	40	32
Perhe	7,10	123	2,809	27	18	55
Luotettavat ystävät	6,50	123	3,327	36	12	52
Talous	4,83	123	2,801	55	29	17
Vahvuuksien kehittäminen	6,84	123	2,352	29	25	46
Itsetunto	6,19	123	2,634	41	23	37
Elämä	6,35	123	2,049	33	41	26

ANNUn asiakkaista joka kolmannen elämään tyytyväisyys on hyvin matala ja vain neljäsosan tyytyväisyys on korkealla tasolla. ANNUn nuorilla on selvästi matalampi arvio elämään tyytyväisyydestä kuin muilla nuorilla, joilla elämään tyytyväisyys oli 7,7 (Kainulainen & Juutinen 2017).

Nuoret ovat *saapuneet* erityisasumisneuvontaan neljästä suunnasta: itse tai vanhempien saattamana (11 kpl), järjestötoimijoiden ohjaamana (36 kpl), kaupungin toimijoiden luota (12 kpl) ja työllistymistä edistävästä palveluista (64 kpl). Se mistä suunnasta erityisasumisneuvontaan tullaan ei näytä olevan tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä nuorten tyytyväisyyteen eri elämäntilanteisiin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että eri väyliä pitkin tulleiden hyvinvointi eroaa hieman toisistaan. Omaehtoisesti palveluun saapuneet ovat muita tyytyväisempiä perheeseensä, terveydentilaansa ja itsetuntoonsa, mutta – ehkä yllättäen – muita tyytymättömpiä luotettavien ystävien määrään (Kuvio 2). Jossain mielessä päinvastaisen ryhmän muodostavat nuoret, jotka ovat tulleet kaupungin työntekijöiden lähettäminä. Nämä nuoret ovat muita tyytymättömpiä terveydentilaansa, elämään yleensä, itsetuntoonsa, perheeseensä ja erityisesti asumisoloihin ja taloudelliseen tilanteeseen. Työllistymistä edistävästä palveluista tulleet nuoret ovat taas muita tyytyväisempiä arjessa pärjäämiseen ja luotettavien ystävien määrään. Ryhmien väliset erot elämäntilanteissa eivät ole kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä F-testillä arvioiden.

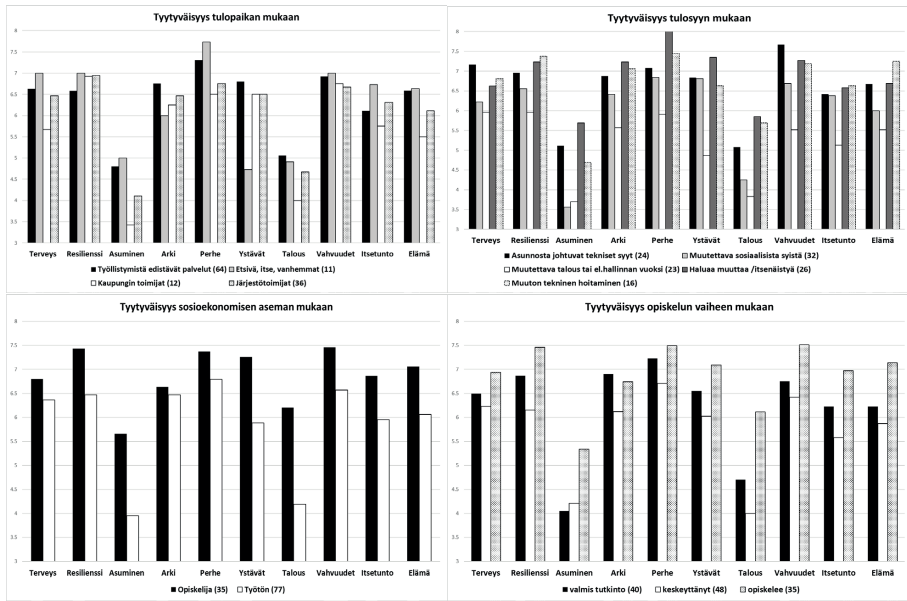
Erityisasumisneuvonnan *tulosyyt* erottelevat vastaajia muutamien elämäntilanteiden kohdalla tilastollisesti mer-

kitsevällä tasolla. Tällaisia tekijöitä ovat asumiseen ($p < .036$), arjessa pärjäämiseen ($p < .036$), talouteen ($p < .049$), itsensä kehittämiseen ($p < .017$) ja elämään ($p < .052$) tyytyväisyys. Muilta osin erot ryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Erityisasumisneuvonnan keskustelujen aikana nuorten esiin nostamat haasteet liittyen asunnon hakuun ja asumisen onnistumiseen vaihtelevat itsenäistymiseen liittyvistä seikoista elämäntilanteisiin ongelmiin. Nämä ääripäät näkyvät myös elämäntilannemittarissa siten, että kotoaan pois muuttavilla ja itsenäistä elämää aloittavilla nuorilla elämä näyttää positiivisempaa kuin niillä nuorilla, joilla talouden ja elämäntilanteen ongelmat ovat arkipäivää. Itsenäistyville nuorilla tyytyväisyys on muita korkeammalla tasolla perheeseen, luotettaviin ystäviin ja asumisoloihin liittyen. Tyytyväisyys muihin elämäntilanteisiin on keskimääräisellä tasolla.

Sen sijaan niillä nuorilla, joilla on talous- ja elämäntilanteen ongelmia, on tyytyväisyys kaikkein matalimmalla tasolla lähes kaikilla elämäntilanteilla. Erityisen matalalla tyytyväisyys on perheeseen, ystäviin, itsetuntoon, omien vahvuuksien kehittämiseen ja arjessa pärjäämiseen liittyen.

Perinteisesti ihmisen *sosioekonominen asema* heijastuu hyvinvoinnin kokemuksiin. Nuoret muodostavat tässä suhteessa erityisen ryhmän, kun he eivät ole vielä löytäneet asemaansa yhteiskunnassa ja sen statushierarkiassa. Asunnottomat nuoret muodostavat vielä tämän nuorten yleisen ryhmän sisällä oman erityisen ryhmänsä. Tässä

Kuvio 2. Elämäntilanteiden erot eri perustein erityisasumisneuvontaan tulleilla nuorilla.

aineistossa sosioekonomisten ryhmien vertailu on mahdollista vain vertailemalla opiskelemissa olevien nuorten tyytyväisyyttä eri elämäalueisiin työttömänä olevien arvioihin. Tilastollisesti merkitseviä eroja on opiskelijoiden ja työttömänä olevien välillä asumiseen, talouteen, perheeseen, ystäviin, vaikeuksien voittamiseen ja elämään yleensä liittyen. Muiden elämäalueiden kohdalla erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Opiskeluvaiheella näyttää olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys joihinkin elämäalueisiin. Tällaisia ovat vaikeuksien voittaminen, taloudellinen tilanne ja elämään tyytyväisyys yleensä.

Muiden elämäalueiden kohdalla erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Kiinnittyminen opintoihin näyttää erottavan nuoria toisistaan. Niillä nuorilla, jotka opiskelevat, on tyytyväisyys useimpiin elämäalueisiin kaikkein korkeimmalla tasolla. Ainoastaan arjessa pärjäämiseen tyytyväisyys on samalla tasolla kuin valmiin tutkinnon omaavilla nuorilla. Toisen ääripään muodostavat ne nuoret, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa. Heidän tyytyväisyytensä on lähes kaikilla elämäalueilla muita matalammalla tasolla. Asumisolot ovat ainoa elämäalue, missä valmiin tutkinnon omaavien tyytyväisyys on yhtä matalalla tasolla.

Mitä nuorille tapahtuu erityisasumisneuvonnassa?

Kaikkiaan 150 erityisasumisneuvonnan asiakkaasta lopputilanteessa 20 (13 %)

nuorta oli jatkanut asumista, kuusi (4 %) oli edelleen asunnottomana ja 71 (47 %) oli saanut asunnon. Lopputilanteessa, kolmen kuukauden kuluttua, ei ollut tietoa 53 (35 %) nuoren tilan-

Taulukko 3. Nuoren elämäntilanne ja asumisen onnistuminen.

	muut	saanut asunnon/jatkanut asumista	p<
Kaikki	39,3% (59)	60,7% (91)	
<i>Sukupuoli</i>			
nainen	34,8% (24)	65,2% (45)	0,265
mies	43,8% (35)	56,3% (45)	ref
<i>Status</i>			
opiskelija	24,4% (10)	75,6% (31)	0,009
työtön	48,9% (45)	51,1% (47)	ref
työssä	23,5% (4)	76,5% (13)	0,062
<i>Ikä</i>			
alle 20	40% (18)	60% (27)	0,742
20-22	31,1 % (14)	68,9 % (31)	0,677
23-25	51,4% (18)	48,6 % (17)	0,239
26+	36% (9)	64% (16)	ref
<i>Muuttosyy</i>			
Asunnosta johtuvat tekniset syyt	41,4% (12)	58,6% (17)	0,923
Muutettava sosiaalisista syistä	42,1% (16)	57,9% (22)	0,877
Muutettava talous tai elämänhallinnan vuoksi	46,2% (12)	53,8% (14)	0,677
Haluaa muuttaa /itsenäistyä	29,4% (10)	70,6% (24)	0,427
Muuton tekninen hoitaminen	40,0% (8)	60,0% (12)	ref
<i>Muita taustatekijöitä</i>			
Luottotiedot menetetty	41,9% (26)	58,1% (36)	0,584
Maahanmuuttajatausta	34,8% (8)	65,2% (15)	0,628
Jälkihuollon asiakas	40% (6)	60% (9)	0,956

teesta. Näiden nuorten asiakassuhde oli päättynyt ilman, että tilannetieto tuli henkilökunnan tietoon. Seuraavassa verrataan asunnon varmasti saaneiden nuorten tilannetta muihin asumispalvelussa olleiden nuorten tilanteeseen.

Erityisasumisneuvonnan asiakkaiden asumisen onnistumisessa ei havaittu merkitseviä eroja nuoren elämäntilanteen mukaan. Ainoastaan opiskelevilla nuorilla asuminen onnistui työttömiä nuoria useammin (Taulukko 3). Nuoren ikä tai se, olivatko luottotiedot kunnossa, eivät juuri vaikuttaneet asumisen onnistumiseen. Tuloksen mukaan myös

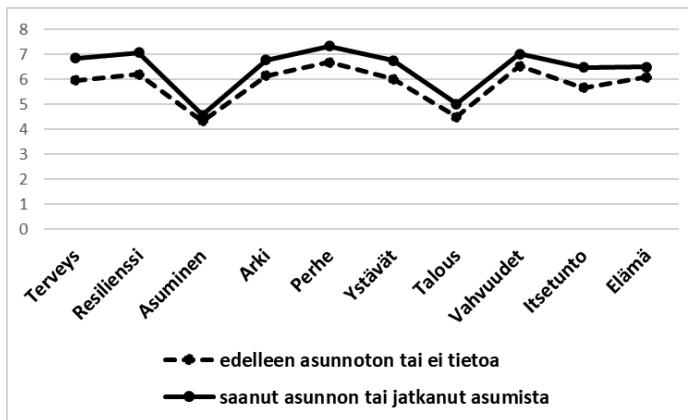
luottotiedot menettäneet nuoret ovat siis onnistuneet asunnon saamisessa tai pitämään asunnon. Tämän voidaan tulkita johtuvan siitä, että nämä nuoret ovat saaneet erityisasumisneuvonnasta neuvontaa sekä käytännön työvälineitä taloustilanteen selvittämiseen ja siten pystyneet vakuuttamaan vuokranantajan muun muassa vuokranmaksukyvyttään. Lisäksi näiden nuorten asunnon saantiin on voinut vaikuttaa erityisasumisneuvojan sopimuksellinen yhteistyö kolmen Turun alueella vuokra-asuntoja tarjoavan vuokranantajatahon kanssa. Tämä sopimuksellinen yhteistyö pitää sisällään asukassuosituskäytännön.

Taulukko 4. Nuoren hyvinvointi ja asumisen onnistuminen erityisasumisneuvonnan tuella. Hyvinvointi alkutilanteessa 3X10D-elämäntilannemittarilla mitattuna.

Elämänaalue	Muut (keskiarvo 0-10)	saanut asunnon/jatkanut asumista (keskiarvo 0-10)	p (ANOVA)
terveys	6,0	6,9	0,042
vaikeuksien voittaminen	6,2	7,1	0,028
asuminen	4,3	4,6	0,679
arjen pärjääminen	6,2	6,8	0,104
perhe	6,7	7,3	0,222
ystävät	6,0	6,8	0,232
talous	4,5	5,0	0,308
vahvuuksien kehittäminen	6,5	7,0	0,278
itsetunto	5,7	6,5	0,096
elämä	6,1	6,5	0,286
Monellako elämänaalueella tyytyväisyys matala (0-5), keskiarvo	4,2	3,4	0,151
Monellako elämänaalueella tyytyväisyys hyvä (8-10), keskiarvo	2,9	4,1	0,028

Nuoren hyvinvointi erityisasumisneuvonnan alkaessa näytti sen sijaan määrittävän asumisen onnistumista (Taulukko 4, Kuvio 3). Asumisessa onnistuneet olivat kokeneet hyvinvointinsa kaikilla elämän osa-alueilla, asumistilannetta lukuun ottamatta, paremmaksi kuin ne, jotka erityisasumisneuvonnasta huolimatta jäivät edelleen ilman asuntoa tai joiden asumistilanteesta ei saatu tietoa. Koettu terveys sekä kyky voittaa vaikeuksia yhdistyivät asumisen onnis-

Mitä useammalla elämänalueella nuori oli erityisasumisneuvontaan tullessaan arvioinut tilanteensa hyväksi (8–10), sitä useammin asuminen erityisasumisneuvonnan tuella onnistui (Kuvio 4, Taulukko 4). Vastaavasti, mitä useammalla elämänalueella nuori oli arvioinut tilanteensa huonoksi (0–5), sitä harvemmin asuminen onnistui (Kuvio 4, Taulukko 4). Elämäntilanteen haasteista huolimatta asuminen onnistui erityisasumisneuvonnan tuella kuitenkin

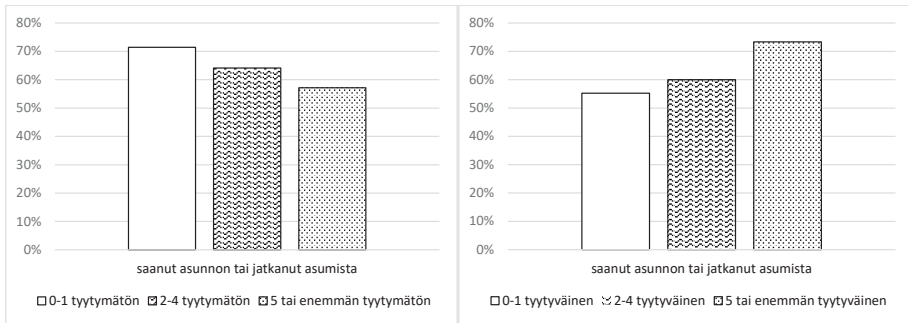
Kuvio 3. Nuorten elämäntilanne ja asumisen onnistuminen erityisasumisneuvonnan tuella.

tumiseen tilastollisesti merkitsevästi; asumisessa onnistuneiden tyytyväisyys terveydentilaan oli lähtötilanteessa selvästi parempi kuin muiden erityisasumisneuvonnan asiakkaiden (6,9 vs. 6,0). Samoin asumisessa onnistuneet nuoret olivat arvioineet kykynsä voittaa vaikeuksia merkitsevästi korkeammaksi kuin ne nuoret, jotka olivat edelleen asunnottomia tai joiden asumistilanteesta ei ollut lopussa tietoa (7,1 vs. 6,2).

kin myös suurimmalla osalla niistä nuorista, joilla tilanne oli huono useallakin elämän osa-alueella.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Artikkelin yleisenä tavoitteena oli tuottaa tietoa nuorten erityisasumisneuvonnasta ja uudeltaisesta tavasta tukea nuoria asumisessa ja asunnon löytämisessä. Analyysille asetettiin neljä tutki-

Kuvio 4. Asumisen onnistuminen ja kokonaistilanne. Asumisen onnistuminen erityisasumisneuvonnan tuella, kun a) elämäntilanne hyvä (8-10) tai b) elämäntilanne huono (0-5).

muskysymystä: 1) keitä ovat nuorten erityisasumisneuvonnan asiakkaat ja millainen elämäntilanne heillä on, 2) voidaanko systemaattisen alkutilanteen kartoituksen perusteella arvioida asumisen onnistumista, 3) keitä nuorten erityisasumisneuvonta erityisesti kykenee auttamaan asumisen onnistumisessa, ja keitä ovat nuoret, joita ei pystytä auttamaan ja 4) antaako laaja-alainen elämäntilanteen kartoitus 3X10D-elämäntilannemittari mahdollisuuksia tunnistaa ne nuoret, jotka tarvitsevat nuorten erityisasumisneuvonnan lisäksi vahvaa rinnalla kulkevaa tukea tai mahdollista palveluverkoston rakentamista?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta analysoimalla erityisasumisneuvontaan tulleiden nuorten tulosityitä ja hyvinvoinnin tilaa. Vastikään tehdyn kirjallisuuskatsauksen mukaan (Berg 2020) asunnottomien nuorten lähtökohdat sekä kasvuolosuhteet ovat haastavia ja ongelmat ovat sidoksissa toisiinsa. Tämän tutkimuksen aineisto ja tulokset vahvistavat tämän. Erityisasumisneuvontaan tulevien ja ohjat-

tujen nuorten tilanteet ja taustatekijät vaihtelevat kuitenkin paljon. Erityisasumisneuvontaan tulleiden nuorten elämäntilanne on keskimäärin haastavampi verrattuna muihin nuoriin (vrt. Kainulainen & Juutinen 2017).

Eniten nuoret kokivat tarvitsevansa tukea Kelan taloudellisissa tuissa ja niiden hakemisessa asunnon haun ohella. Varsin usein tukea kaivattiin myös tulevaisuuden suunnitteluun, mielen-terveyteen ja viranomaisten kanssa asioimiseen sekä tavanomaisiin arjessa onnistumisen taitoihin.

Toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen asumisen onnistumisesta vastaamiseksi tarkasteltiin, miten asunnon saaneet ja asunnottomana pysyneet (tai ei tietoa) erosivat toisistaan taustatekijöiden ja alun elämäntilanteen suhteen.

Asuminen onnistui suurimmalla osalla, kuudella kymmenestä, erityisasumisneuvontaan tulleilla nuorilla. Taustatekijät eivät juurikaan vaikuttaneet asumisen onnistumiseen. Sen sijaan

hyvinvointi ja voimavarat vaikuttivat. Tässä tutkimuksessa psyykkiset ja fyysiset voimavarat (terveys, vaikkeuksien voittaminen, arjen pärjääminen ja itsetunto) olivat selkeimmin yhteydessä asumisen onnistumiseen. Aiemmissä tutkimuksissa motivaatio (Bender ym. 2007; Osborne ym. 2009) ja voimaantumisen (Ferguson ym. 2010, Stewart & Townley 2018) on nostettu esiin sisäisistä voimavaroista asunnottomien nuorten hyvinvointia lisäävinä tekijöinä. Benderin ja kumppaneiden (2007) sekä Usbornen ja kumppaneiden (2009) tutkimuksessa sosiaaliset verkostot muodostuivat nuorille merkittäväksi ulkoiseksi voimavaraksi, mitkä lisäsivät esimerkiksi turvallisuuden sekä hyvinvoinnin kokemuksia nuorten elämässä. Tässä tutkimuksessa nuoren tyytyväisyys sosiaaliseen tukeen (perhe ja ystävät) ei näyttänyt niin merkittävältä asumisen onnistumisen kannalta kuin nuoren omat psyykkiset ja fyysiset voimavarat. Myöskään materiaalisilla mahdollisuuksilla (asuminen, talous, vahvuksiensa kehittäminen) ei ollut niin selkeää yhteyttä asumisen onnistumiseen. On huomattava, että tässä tutkimuksessa elämäntilannetta peilattiin asumisen onnistumiseen, joten tuloksia ei voi suoraan verrata edellä mainittuihin tutkimuksiin. Samoin ulkomaisia tutkimuksia, jotka koskevat asunnottomia nuoria, pitää muutoinkin verrata Suomeen ja tähän tutkimukseen varauksella, sillä tässä tutkimuksessa iso osa nuorista ei ollut varsinaisesti asunnottomia, vaan osalla oli asunto ja he tarvitsivat tukea esimerkiksi kotoa pois muuttamisessa tai uuden asunnon saamisessa.

Stewart ja Townley (2018) nostivat tutkimuksessaan yhteisöllisyyden ohella

työntekijöiden tarjoaman tuen merkittäväksi tekijäksi asunnottomien nuorten hyvinvoinnin kannalta. On luultavaa, että myös tässä tutkimuksessa nähdyt hyvät tulokset asumisen onnistumisesta johtuvatkin monelta osin erityisasumisneuvonnan tarjoamasta tuesta. Tutkimuksen tulokset siitä, että elämäntilanteella ei ole merkittävää vaikutusta asumisen onnistumiseen, johtuu luultavasti saadusta tuesta. Tämän tutkimuksen tulosten valossa näyttää siltä, että erityisasumisneuvonnassa pystytään auttamaan myös nuoria, jotka ovat monella tavalla haasteellisessa tilanteessa. On kuitenkin huomattava, että erityisasumisneuvonnan mahdollisuudet auttaa hyvin haasteellisissa tilanteissa olevia nuoria ovat rajalliset ja tämänkin tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että mitä enemmän hyvinvoinnin haasteita nuorelle kasaantuu, sen vaikeampaa häntä on ainoastaan erityisasumisneuvonnan tuella auttaa, vaan tarvitaan yksilöllisempää ja vahvempaa tukea, monialaista tukiverkostoa ja rinnalla kulkijuutta. On muistettava, että moniin ongelmiin ajautuneiden nuorten tukeminen on usein hidasta ja paljon pettymyksiä tuottavaa vastuullista ja kokonaisvaltaista muutostyötä, jossa sosiaalityöllä ja mielenterveystyöllä on merkittävä rooli. Osalle erityisasumisneuvontaan tulevista erityisasumisneuvonnan palvelut eivät siis ole ensisijainen tukimuoto.

Neljänteen tutkimuskysymykseen 3X10D-elämäntilannemittarin hyödyntämisestä erityistä tukea tarvitsevilla nuorilla vastattiin tarkastelemalla matalia pistemääriä mittarissa saaneita nuoria ja heidän kulkuaan asiakkuudessa. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella nuorten erityisasumisneuvonnas-

sa tarvitaan lähtökohdaksi kokonaisvaltaista elämäntilanteen ja hyvinvoinnin kartoitusta. Koska nuoret erityisasumisneuvonnan asiakkaat ovat heterogeeninen joukko, on tärkeää ymmärtää jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja voimavarat, ja tarjota nuoren tarpeista lähtevää kokonaisvaltaista ja yksilöllistä tukea. On huomattava, että 3X10D-elämäntilannemittari on ensisijaisesti ammattilaisen työväline, eivätkä tulokset toimi sellaisenaan tietyn tukipalvelun sisäänoton tai poiskäännyttämisen kriteereinä. Tämän ja aiempien tutkimusten (Huotari 2020) tulosten perusteella 3X10D-elämäntilannemittari voi tarjota ammattilaisille kaivatun työvälineen oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen tuen määrittämiseksi.

Nuorten erityisasumisneuvonnan palveluohjausta ja siirtymää edelleen tarkastellessa voidaan todeta muun muassa, että nuoret ovat pääosin ohjautuneet asumisneuvojalle jonkun jo palveluverkostossaan toimivan ammattilaisen kautta. 3X10D-elämäntilannemittarin käyttö on ohjannut asumisneuvojaa kiinnittämään huomiota asiakkaan kokonaistoimintakykyyn sekä -tuen tarpeeseen ja tätä kautta asiakkaat ovat ohjautuneet asumisneuvonnasta usein eteenpäin esimerkiksi rinnalla kulkevan tuen piiriin, sosiaalitoimiston asiakkuuteen tai tuetun asumisen palvelutarpeen arvioon. Näin ollen mittarin voidaan todeta auttaneen myös asiakasrajapintojen määrittämistä osoittaessaan työntekijälle asiakkaan tarvitsevan asumisneuvonnan sijaan tai rinnalle vahvaa tukea palveluverkostoon linkittämisen keinoin, jotta asunnon haku tai asumisen onnistuminen voidaan turvata.

MITTARIN KÄYTTÖ NUORTEN ERITYISASUMISNEUVONNASSA

3X10D-elämäntilannemittarin käyttö asumisneuvonnan työkaluna on ollut kokemusten mukaan toimivaa arviointaessa nuoren toimintakykyä ja elämäntilannetta kokonaisuutena asumisen näkökulmasta käsin. Myös nuoret kokivat kyselyyn vastaamisen helpoksi ja nopeaksi. Mittari auttaa niin nuorta kuin asumisneuvojaakin jäsentämään tilannetta (toimintakyky ja elämäntilanne) kokonaisuutena ja kokoamaan asumisneuvonnan lopuksi käsitellyt asiat yhdeksi selkeäksi kokonaisuudeksi. Mittarin avulla jäsennetty tieto auttaa työntekijää yhdessä nuoren kanssa tunnistamaan mahdolliset tuen tarpeet sekä ne haasteet, jotka voivat vaikuttaa asunnon saantiin ja itse asumisen onnistumiseen. Saatu tieto ohjaa työntekijää päätöksenteossa ja auttaa linkittämään nuoren tarvitsemiensa palvelujen ja tukiverkoston piiriin. Mittari toimii myös työkaluna, jolla voidaan osallistaa nuori tavoitteiden asetteluun. Mittari

- osallistaa nuorta tavoitteiden asetteluun,
- auttaa vaikeiden asioiden puheeksi ottamista,
- auttaa koostamaan nuoren elämäntilannetta kokonaisuutena,
- auttaa tunnistamaan toimintakykyä, tuen tarvetta ja asunnon saannin haasteita,
- kuvaa asiakasprofiilia,
- auttaa mittaamaan muutosta.

Kaikkiin tilanteisiin mittareiden käyttö ei kuitenkaan sovi. Erityisasumisneuvonnassa on tunnistettu tilanteita, jolloin 3X10D-elämäntilannemittaria ei ole käytetty asiakkaiden kanssa: asi-

akas on kokenut kykenemättömyyttä täyttää mittaria neuvontatilanteen aiheuttaman jännityksen tai ahdistuneisuuden vuoksi, alentunut toimintakyky voi estää mittarin käytön tai asiakkaan haluttomuus täyttää ylipäättään mitään mittareita. Myös nuoren kiire tai asiakassuhteen katkeaminen ovat voineet tehdä mittarin käytön mahdottomaksi.

Vaikutusten tai vaikuttavuuden mittaaminen edellyttää usein määrällistä arviota interventioita jälkeiseltä ajalta. Eri-tyisasumisneuvonnan kohdalla yhden ongelman tuo asiakassuhteen lyhyys ja nuorten tavoittamisen vaikeus asiakassuhteen jälkeen tai asiakassuhteen katkeaminen ennakoimattomasti. Vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioimiseksi olisi ensiarvoisen tärkeää kuulla nuorten elämästä palvelun jälkeen. ANNU-hankkeessa testattiin mahdollisuutta selvittää nuorten elämäntilannetta kevyellä digitaalisella Zekki-kyselyllä, jossa hyödynnetään 3X10D-elämäntilannemittaria (www.zekki.fi). Kyselylinkki lähetettiin toukokuun alussa 2021 tekstiviestillä tai Whatsapp-viestillä 121 elämäntilannearvion tehneelle nuorelle. Joka neljättä nuorta ei tavoitettu ja tavoitetuista vajaa kolmannes (27 nuorta) vastasi Zekki-kyselyyn. Tavoittamattomista nuorista puolet oli ollut asunnottomia erityisasumisneuvontaan tullessa. Vastanneiden elämäntilanne oli oletettavasti edelleen varsin matala.

Tiedolla johtaminen on yksi niin sanotuista isoista asioista myös uusilla hyvinvointialueilla. Sosiaalipalveluissa tiedon tuottaminen erilaisiksi analysoitaviksi indikaattoreiksi on vasta aluillaan ja kehittämisen alla. Toteutuessaan siirtyminen laajemmin tiedon kokoamiseen,

analysointiin ja tiedolla johtamiseen on iso ja kriittistäkin pohdintaa edellyttävä asia. Mahdollisista huolista huolimatta esimerkiksi rakenteellinen sosiaalityö tarvitsee onnistuakseen tietoa ja sopivia tiedonlähteitä ollaan määrittämässä. Samoin aikuissosiaalityössä on jo vuosien ajan rakennettu AVAIN-mittaria kuvaamaan työtä ja sen tuloksia (Tanner & Kivipelto 2022). Myös muita mittareita on kehitetty ja ollaan kehittämässä. Suunta on tiedolla johtamisen suuntaan.

Systemaattiselle tiedolle olisi selkeä tarve myös erityisasumisneuvonnan kehittämisessä. Olisi tärkeä selvittää keinoja lisätä tietoa nuorten poluista asumisneuvonnan jälkeen jatkoseurannan avulla. Tavoittaminen on yksi keskeisistä tekijöistä: kuinka asiakasprosessissa saataisiin luotua nuoren kanssa niin luottamuksellinen ja häntä tukeva suhde, että nuori näkisi jälkeen päin tulevan yhteydenoton häntä tukevana toimintana? Tässä tutkimuksessa kolme neljästä nuoresta tavoitettiin jatko-seurannassa, mitä voidaan pitää hyvänä tuloksena. Se kertonee osaltaan erityisasumisneuvonnan tiivistä asiakassuhteista ja luottamuksellisen suhteen muodostumisesta nuoren ja erityisasumisneuvojan välille. Seurannassa saatiin kuitenkin vastauksia vain vajaalta kolmasosalta tavoitetuista. Jatkossa olisi tärkeää miettiä, millä tavalla nuori itse voisi paremmin hyötyä antamastaan jatkoseurantatiedosta. Nuoren olisi saata-va itsearvion tekemisestä myös itselleen hyötyä. Visuaalisesti ja houkuttelevasti laadittu palaute on saanut hyvää palautetta Zekki-kyselyssä ja sen kaltainen palaute voisi olla nuorille kannustava muoto.

Suomalaiseen hyvinvointitutkimukseen keskeisesti vaikuttaneen sosiologi Erik Allardtin (1976) tarveteoreettinen näkemys hyvinvoinnin rakentumisesta materiaalistien perustekijöiden, ihmissuhteiden ja itsensä kehittämisen varaan nousee näkyviin myös erityis- asumisneuvonnassa. Nuorten elämä on kokonaisuus, jota on myös tuettava kokonaisuutena. Asunto ensin -periaate on tärkeä, etenkin silloin kun kattoa ei pään päällä ole. Mutta samaan aikaan tulee tukea nuoria myös siten, että asuminen onnistuu jatkossakin.

KIRJALLISUUS

- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY
- ARA (2020) Asunnottomat 2020. [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020\(59753\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020(59753)). Luettu 14.8.2023.
- ARA (2022) Asunnottomat 2021. [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2021\(62592\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2021(62592)) Luettu 14.8.2023.
- Backlund, Anna (2004) Selvitys sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan kehittämisestä Suomessa. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto. <https://docplayer.fi/16100352-Selvitys-sosiaalisen-isannoinnin-ja-asumisneuvonnan-kehittamisesta-suomessa.html> Luettu 14.8.2023.
- Bender, Kimberly & Thompson, Sanna J. & McManus, Holly & Launty, Janet & Flynn, Patrick M. (2007) Capacity for survival: Exploring strengths of homeless street youth. *Child Youth Care Forum* 36 (1), 25–42. <https://doi.org/10.1007/s10566-006-9029-4>
- Berg, Milla (2020) Kirjallisuuskatsaus nuorten asunnottomuuteen ja hyvinvointiin. Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto, Sosiaalityön tutkinto-ohjelma.
- Brown, Stephanie & Wilderson, Dina (2010) Homelessness prevention for former foster youth: Utilization of transitional housing programs. *Children & Youth Services Review* 32 (10), 1464–1472. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.07.002>
- Ferguson, Kristin. M & Kim Ah, Min & McCoy, Stacy (2010) Enhancing empowerment and leadership among homeless youth in agency and community settings: A grounded theory approach. *Child Adolescent Social Work Journal* 28 (1), 1–22. <https://doi.org/10.1007/s10560-010-0217-6>
- Huotari, Mia (2020) ”Selvensi mun päätä vähän, minkälainen tilanne mulla on.” 3X10D-elämäntilannemittarin käyttöönottokokeilu Nuorisovastaanotolla. Opinnäytetyö. Sosionomi (ylempi AMK). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaakinen, Juha (2013) Asunto ensin ja siten. Teoksessa Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki, 15–24.
- Kainulainen Sakari (2019) 3X10D® –elämäntilannemittarin kehitystyö 2015–2019. Diak Puheenvuoro 28, Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN::978-952-493-344-5>
- Kainulainen, Sakari & Juutinen, Anna-Mari (2017) Nuoren elämäntilanteen hahmottaminen 3X10D™ -mittarilla. HAMK Unlimited: Scientific 9.2.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111991896> Luettu 14.8.2023.
- Kainulainen, Sakari & Paananen, Reija (2021) Evaluating situation of life with the 3X10D survey – How reliable is the assessment? HAMK Unlimited Scientific 16.12.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021121460445> Luettu 14.8.2023.
- Karppinen, Jari (2020) Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. <https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehittamisosuuskunta-Avainvaki.pdf>. Luettu 14.8.2023.
- Kettunen, Marko (2013) Asunto ensin – malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 562–570.

- Mäki, Jenni (2019) Raportti nuorten asunnottomuusilmiötä kartoittavasta kyselystä. Lapin yliopisto. https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/12/Nuorten-asunnottomuus-kunnissa-2019_Raportti-Webropolkyselyn-tuloksista.pdf Luettu 14.8.2023.
- Määttä, Anne (2012) Perusturva ja poiskäännyttäminen. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 36. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Nimi oessa (2007) Ympäristöministeriön 21.5.2007 asettaman työryhmän raportti pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelman laatimisen valmisteluista, 2007.
- Oosi, Olli & Kortelainen, Jeremias & Karinen, Risto & Jauhola, Laura & Luukkonen, Tuomas (2019) Asumisneuvonta Suomessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen raportteja 2.
- Paananen, Reija & Alanko, Reetta & Kainulainen, Sakari (2021) Digitaalinen Zekki-palvelu yhdistää nuorten tarpeet ja tarjolla olevan tuen. Kasvun tuki aikakauslehti 1 (1), 48-59.
- Pitkänen, Sari & Harju, Henna & Törmä, Sinikka & Huotari, Kari & Mayer, Minna & Pyykkönen, Sinikukka (2019) Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Sosiaalinen tekijä -blogi (2018) Nuorten sosiaalityöstä nippu hyviä keinoja puuttua nuorten asunnottomuuteen. <https://sosiaalinentekija.wordpress.com/2018/11/25/nuorten-sosiaalityosta-nippu-hyvia-keinoja-puuttua-nuorten-asunnottomuuteen/>. Luettu 14.8.2023.
- Stewart, Katricia & Townley, Greg (2018) Intrapersonal and social-contextual factors related to psychological well-being among youth experiencing homelessness. *Journal Community Psychology* 47 (4), 772-789. <https://doi.org/10.1002/jcop.22152>
- Sunikka, Sanna (2016) Hietsussa yöpyneiden asunnottomuuspolut. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntoväestön välillä. Sosiaalityön lisensiaattitutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Tanner, Niina & Kivipelto, Minna (2022) AVAIN-mittarin käyttö aikuissosiaalityössä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 3 / 2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-914-6>
- Thompson, Sanna & Bender, Kimberly & Windsor, Liliane C. & Cook, Mary & Williams, Travonne (2010) Homeless youth: Characteristics, contributing factors, and service options. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* 20 (2), 193-217. <https://doi.org/10.1080/10911350903269831>
- Tilastokeskus (2023) <https://www.stat.fi/meta/kas/asunnoton.html>
- Usborne, Esther & Lydon, John. E & Taylor, Donald M. (2009) Goals and social relationships: Windows into the motivation and well-being of "Street Kids". *Journal of Applied Social Psychology* 39 (5), 1057-1082. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2009.00472.x>
- Viitanen, Veera (2015) Nuoret asunnottomat Suomessa. Toiveet ja todellisuus- nuorten asuminen 2014. Suomen ympäristö. Julkaisuja 2. Helsinki: Ympäristöministeriö, 86-91.
- Ympäristöministeriö (2021) Asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportti. Ympäristöministeriö 3/2021.

ENGLISH SUMMARY**Sakari Kainulainen & Reija Paananen & Seija Petman: Special advice as a supporter of homeless youth**

About one in five homeless people is a young person. The Turun Seudun Nuorisosunnontyry launched a special housing advice for young people in 2019, where the new model aimed to target housing support in a timely and needs-oriented manner. The need orientation was strengthened by utilizing the 3X10D Survey and a self-constructed survey of the housing situation. Special housing advice was offered in face-to-face meetings, by telephone or video calls, by text messages and by e-mail. Young people (N=123) felt they needed support in Kela's financial aid and in applying for it, along with applying for housing. Support was also needed for future planning, mental health and dealings with the authorities, as well as the usual skills for success in everyday life. Housing was successful for the majority, six out of ten, of the young people who came to special housing counselling. A comprehensive mapping of life situation and well-being is required as a starting point for special housing advice for young people. Network cooperation between professionals and comprehensive encounters between young people supported young people.

Liite 1. 3X10D-elämäntilannemittari ja asumisen näkökulma

Kun ajattelet nykyhetkeä, niin kuinka tyytyväinen olet seuraaviin asioihin?

1. Terveystilaasi (psykykinen ja fyysinen terveys)

- Onko terveydentilassasi jokin seikka mikä vaikeuttaa asunnonsaantia, muuttoa tai on uhka asumisen onnistumiselle?
- Onko mahdollinen terveysongelma hoidossa-hoidettu-hallinnassa?

2. Kykyysi voittaa elämässä eteen tulevia vaikeuksia

- Onko sinulla riittävästi voimavaroja ja keinoja asunnon hakemisen yhteydessä tai asumisen aikana eteen tulevien mahdollisten haasteiden selvittämiseen ja hoitamiseen?
- Osaatko hoitaa viranomaisasioinnit?
- Koetko tarvitsevasi rinnalla kulkevaa tukea asioiden hoitamiseen?

3. Asumisoloihisi

- Oletko tyytyväinen nykyiseen asumistilanteeseen?
- Millainen asumishistoria sinulla on?
- Mitkä tekijät vaikuttavat asumismukavuuteesi?
- Millaista kotia etsit?

4. Päivittäiseen pärjäämiseesi

- Tarvitsetko tukea itsenäistymiseen, itsenäiseen asumiseen tai arjen asioiden hoitoon?
- Osaatko tai jaksatko hoitaa arjen askareet; siivous, ruoanlaitto, kaupassa käynti, laskujen maksu jne.?
- Tunnetko järjestyssäännöt?
- Tunnetko vuokralaisen/vuokranantajan oikeudet ja velvollisuudet?

5. Perheeseesi ja läheisiisi

- Onko lähipiirissäsi henkilöitä, jotka tarvittaessa neuvovat, tukevat sekä myös auttavat konkreettisesti muuttoon ja asumiseen liittyvissä asioissa?
- Seuraako joku läheinen hyvinvointiasi ja itsenäistä pärjäämistäsi?

6. Luotettavien ystävien määrään

- Onko sinulla luotettavia ystäviä, joiden kanssa voit keskustella asioistasi?
- Onko vapaa-ajalla saatavissa ystävän seuraa tai muuttovaiheessa muuttoapua?

- Kunnioittavatko ystäväsi sinua kotisi isäntänä arvostaen antamiasi ohjeistuksia esimerkiksi järjestyssääntöihin liittyen?

7. Taloudellisen tilanteeseesi

- Mistä toimeentulosi koostuu?
- Ovatko luottotietosi kunnossa?
- Pystytkö maksamaan tarvittaessa vuokravakuuden ja muuttoon liittyvät kulut?
- Riittävätkö rahasi vuokraan, ruokaan jne.?
- Onko sinulla välttämättömimmät kodin tarvikkeet ja huonekalut tai mahdollisuus hankkia tai saada niitä?
- Tiedätkö miten toimia, jos eteen tulee tilanne, että rahat eivät riitä vuokraan ja elämiseen?

8. Omien vahvuuksiesi kehittämiseen (esim. harrastamalla mieluisia asioita)

- Onko sinulla vapaa-ajalla mielekästä tekemistä?
- Ovatko tulevaisuuden suunnitelmasi kunnossa työelämän ja/tai opiskelujen suhteen?
- Tarvitsetko apua tai tukea tulevaisuuden suunnitteluun liittyen opiskeluun tai työelämään?

9. Itsetuntoosi

- Osaatko rajata kodin ja estää epämieluisat vieraat?
- Uskallatko ottaa yhteyttä vuokranantajaan tai isännöitsijään, jos asunnossa/asumisessa/vuokranmaksussa ilmenee jotain yllättävää?
- Uskallatko tervehtiä naapuria?
- Uskallatko käydä keskustelemassa naapurisi kanssa, jos hänen toimintansa häiritsee asumistasi jollain tapaa?

10. Elämäsi kokonaisuutena

- Kuinka koet nykyisen elämäntilanteesi tukevan tulevaisuuden suunnitelmiasi liittyen asunnon hakuun ja itse asumiseen?